

УДК 336.717.061

Якименко С.О.*студентка спеціальності «Фінанси і кредит»
Запорізького національного університету***Кушнір С.О.***кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Запорізького національного університету*

ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ РЕГІОНАЛЬНИМИ БАНКАМИ НА ПРИКЛАДІ БАНКІВ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті здійснено детальний аналіз та дослідження особливостей кредитування юридичних осіб регіональними банками на прикладі банків Запорізької області. Проаналізовано сучасний стан та динаміку банків України, структуру їх чистих активів. Здійснено порівняльний аналіз обсягів кредитів юридичним особам регіональними банками та проаналізовано структуру виданих кредитів за видами економічної діяльності. Визначено проблеми та фактори поліпшення розвитку кредитування юридичних осіб в Україні.

Ключові слова: кредитування, юридичні особи, регіональні банки, комерційний банк, Національний банк України.

Якименко С.А., Кушнір С.А. ОСОБЕННОСТИ КРЕДИТОВАНИЯ ЮРИДИЧЕСКИХ ЛИЦ РЕГИОНАЛЬНЫМИ БАНКАМИ НА ПРИМЕРЕ БАНКОВ ЗАПОРОЖСКОЙ ОБЛАСТИ

В статье осуществлен детальный анализ и исследование особенностей кредитования юридических лиц региональными банками на примере банков Запорожской области. Проанализированы современное состояние и динамика банков Украины, структура их чистых активов. Осуществлен сравнительный анализ объемов кредитов юридическим лицам региональными банками и проанализирована структура выданных кредитов по видам экономической деятельности. Определены проблемы и факторы улучшения развития кредитования юридических лиц в Украине.

Ключевые слова: кредитование, юридические лица, региональные банки, коммерческий банк, Национальный банк Украины.

Yakymenko S.O., Kushnir S.O. THE SPECIFICS OF CORPORATE LENDING BY REGIONAL BANKS ON THE EXAMPLE OF BANKS IN ZAPORIZHZHIA REGION

The article presents a detailed analysis and study of features of corporate lending by regional banks on the example of banks in Zaporizhzhia region. The current state and dynamics of Ukrainian banks, the structure of their net assets are analyzed. A comparative analysis of the volumes of corporate loans of the regional banks and the structure of loans by types of economic activity are implemented. The issues and factors of improvement of crediting of legal entities in Ukraine were identified.

Keywords: crediting, legal entities, regional banks, commercial bank, National Bank of Ukraine.

Постановка проблеми. У часи швидкої глобалізації постає необхідність перерозподілу капіталу та інтеграції вітчизняної економіки на загальноєвропейські ринки. Необхідною умовою для розвитку господарської діяльності є інвестиції, проте українські підприємства все частіше зіштовхуються з проблемою їх нестачі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми та перспективи розвитку банківського кредитування розглянуто у роботах багатьох вітчизняних економістів: В. Базилевича, В. Вітлінського, А. Гриценка, А. Гальчинського, Б. Івасіва, Т. Ковальчука, Л. Кузнецова, Б. Луціва, І. Лютого, А. Мороза, В. Міщенко, С. Мочерного, В. Стельмаха, М. Савлука, М. Пуховкіної, А. Чухна та інших. Деякі аспекти розвитку інвестиційного кредитування юридичних осіб банківським сектором висвітлені у дослідженнях І. Будника, О. Вовчака, В. Кравченко, Т. Майорової тощо.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати мету статті, яка полягає в аналізі банків України, в тому числі поглибленому дослідженні особливостей кредитування юридичних осіб регіональними банками Запорізької області, та визначенні проблем і заходів поліпшення розвитку кредитування задля пришвидшеного подолання банківської кризи в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Банківська система багатьох країн світу є провідною ланкою для розвитку економічної політики держави, а банківський кредит відіграє одну з найважливіших

ролей у стимулюванні відтворювальних процесів в економіці.

Банківський сектор України за останні роки пережив не мало потрясінь, таких як ліквідація та виведення великої кількості банків, скорочення іноземного капіталу та банкрутство. Все це приводить до затягування банківської кризи і, як наслідок, до стримування розвитку економіки України.

Внаслідок несприятливих економічних та політичних умов та виведення банків, що відбувалися протягом останніх років, банківська інфраструктура значно скоротилася (рис. 1). Найголовнішими причинами, які вплинули на зміну кількості банків, є оптимізація мереж окремих банків, непрозора структура власності та оголошення акціонерів про ліквідацію. Крім того, слід зазначити, що на рис. 1 ПАТ КБ «Приватбанк» виокремлено окремий рядок задля зменшення похибки між приватними та державними банками у 2013-2017 рр., адже протягом 2016 року цей банк був націоналізований.

Банківський кредит забезпечує грошовими ресурсами підприємства різних форм власності та сфер господарювання та є джерелом фінансування поточної господарської діяльності.

Банківський кредит – сума тимчасово вільних грошових коштів, яку банк надає з умовою повернення на певний період клієнтам для цільового забезпечення (підтримки) підприємницьких програм або задоволення споживчих потреб.

У структурі чистих активів банківського сектору велику частку займають кредити, надані юридич-

ним особам. Протягом 2013-2017 рр. кредити бізнесу у структурі чистих активів скорочувалися, натомість зросли частки цінних паперів, що рефінансуються Національним банком України.

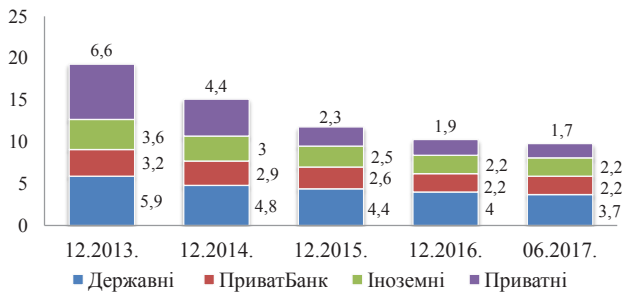

Рис. 1. Динаміка та структура банків України у 2013-2017 рр.

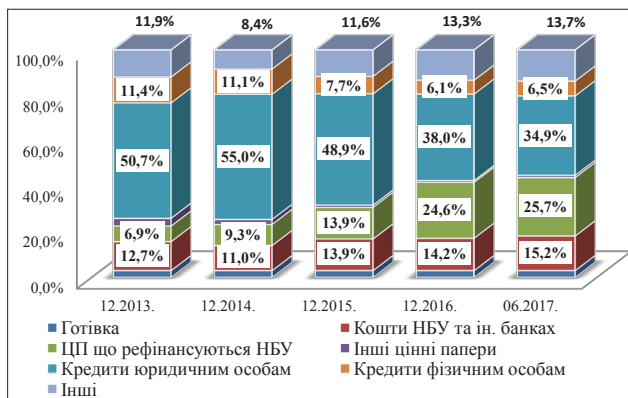

Рис. 2. Структура чистих активів банківського сектору у 2013-2017 рр. [1]

Як видно з рисунку 2, кредити юридичним особам мають значну вагу у структурі активів банків. Ефективна кредитна діяльність є важливим складником розвитку банків, адже видані кредити забезпечують дві третини доходу, хоч і є найризиковішою їх частиною.

За інформацією НБУ, у 2017 році попит на кредити юридичним особам є нестабільним:

– поступово зростає попит на кредити у корпорацій. Ключові фактори, які його зумовлюють, не змінилися – це потреба бізнесу в оборотному капі-

талі та інвестиціях, здешевлення кредитів та необхідність реструктурувати наявну заборгованість;

– банки погіршили оцінки закредитованості великих підприємств (зменшилися на 4% порівняно з I кварталом 2017 року) та малого і середнього підприємництва (10% проти -5%) [2].

Перешкодою розвитку банківських установ сьогодні є великий рівень проблемних кредитів, що привело до курсової проблеми – банки вимушені повертати строкові валютні депозити тоді, коли платоспроможність клієнтів за строковими валютними кредитами стрімко зменшується. У підсумку банки змушені піднімати ставки за валютними кредитами, йти на міжбанківський ринок або залучати кошти у материнських структур.

Незважаючи на вищезазначені проблеми, відповідно до прогнозів Національного банку України кредитування юридичних осіб протягом наступних 12 місяців матиме позитивну динаміку.

Кожна область України має свої регіональні банки, які мають певні особливості у своїй діяльності. Зважаючи на те, що значну частину банківських послуг становить саме банківське кредитування, розглянемо особливості кредитування юридичних осіб регіональними банками на прикладі банків Запорізької області.

У Запорізькій області зареєстровані три регіональні банки: АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК», ПАТ «МОТОР-БАНК» АТ «МетаБанк».

З кінця грудня 2016 року до початку жовтня 2017 року рейтинг банків України за обсягом портфелів виданих кредитів юридичним особам мав незначні зміни. Зауважимо, що регіональні банки Запорізької області не зайняли перших позицій у рейтингу, а розміри виданих ними кредитів юридичним особам є незначними щодо загального кредитного портфеля. Кредитний портфель за виданими кредитами юридичним особам з урахуванням резервів станом на 31.12.2016 р. становив 479 334 492 тис. грн. У таблиці 1 представлений рейтинг банків за кредитами, виданими юридичним особам без резервів, який узагальнено на основі проміжної фінансової звітності банківських установ за III квартал 2017 року.

Загалом відношення кредитного портфеля з кредитування юридичних осіб у 2016-2017 рр. регіональних банків Запорізької області до банків України становить 0,4-0,5% відповідно.

Таблиця 1

Порівняльна таблиця обсягів виданих кредитів юридичним особам без резервів за рейтингом ТОП-10 банків та регіональних банків Запорізької області (тис. грн.)

№ п/п	Банк	Кредити юридичним особам без резервів, тис. грн.		Абсолютне відхилення, тис. грн.	Темп приросту, %
		31.12.2016	30.09.2017		
1	ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК»	178 428 000	178 613 000	185 000	0,10%
2	АТ «Ощадбанк»	110 456 105	114 415 038	3 958 933	3,58%
3	АТ «Укрексімбанк»	103 567 381	102 928 963	-638 418	-0,62%
4	ПАТ «СБЕРБАНК»	60 189 800	51 441 392	-8 748 408	-14,5%
5	ПАТ «Промінвестбанк»	50 063 834	43 699 075	-6 364 759	-12,71%
6	АТ «Райффайзен Банк Аваль»	37 192 424	37 400 349	207 925	0,56%
7	ПАТ «АЛЬФА-БАНК»	27 743 843	24 184 295	-3 559 548	-12,83%
8	ПАТ «ПУМБ»	25 551 411	27 881 470	2 330 059	9,12%
9	АБ «УКРГАЗБАНК»	22 685 974	33 599 499	10 913 525	48,11%
10	АТ «УкрСиббанк»	16 791 593	14 528 300	-2 263 293	-13,48%
	банки Запорізької області:				
11	АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК»	2 146 387	1 937 037	-209 350	-9,75%
12	АТ «МетаБанк»	224 343	330 685	106 342	47,40%
13	ПАТ «МОТОР-БАНК»	154 012	616 869	462 857	300,53%

У структурі кредитного портфеля регіональних банків Запорізької області (АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК», ПАТ «МОТОР-БАНК» та АТ «МетаБанк») встановлено, що найбільшу питому вагу обсягу кредитів юридичним особам без резервів за підсумками III кварталу 2017 року (67%) займає портфель АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК» (рис. 3).

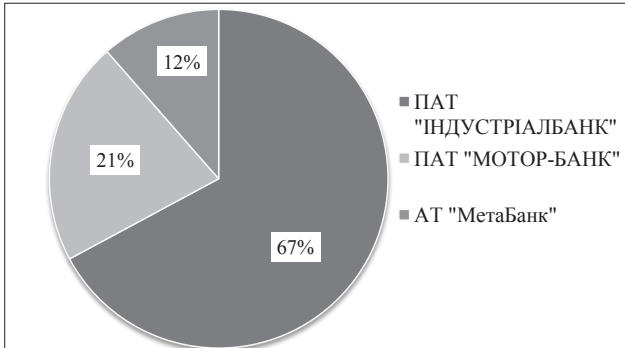

Рис. 3. Частка виданих кредитів юридичним особам банківськими установами, зареєстрованими у Запорізькій області, станом на 30.09.2017 р.

Значна частка кредитів юридичним особам, виданих АТ «МетаБанк» та ПАТ «МОТОР-БАНК», спрямована на кредитування виробництва та торгівлі, вагома частка кредитів АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК» належить будівництву й управлінню нерухомістю (рис. 4).

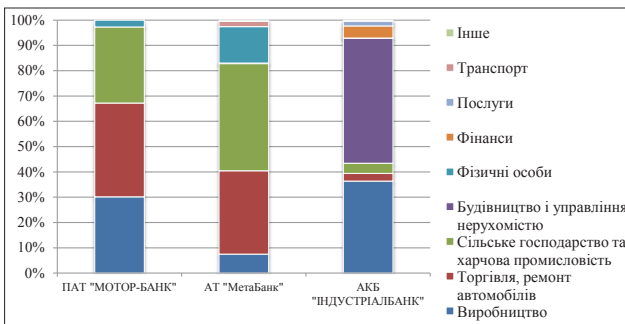

Рис. 4. Структура кредитів за видами економічної діяльності регіональних банків Запорізької області у 2016 році

Аналіз діяльності АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК» показує, що за 2016 р. банк отримав збільшення доходу за рахунок збільшення процентних доходів від кредитування клієнтів, що становлять 80,75% від загального обсягу доходів, або 302 834,6 тис. грн. Якщо проаналізувати структуру кредитів банку, то можна побачити, що кредити юридичним особам становлять 95%.

Динаміка структури кредитів банку протягом 2015-2016 рр. була позитивною, та за півроку 2017 р.

відзначаються негативні тенденції. Кредити юридичним особам станом на кінець червня 2017 р. порівняно з кінцем 2016 р. зменшилися на 10%.

Під час розроблення кредитних продуктів АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК» враховуються індивідуальні галузеві особливості підприємств в умовах регіонів присутності банку, особливості великого, середнього і малого бізнесу.

Однією з головних особливостей банку є те, що установа надає кредити на придбання сільгосптехніки та обладнання «АГРО-ТЕХНІКА» та кредитну лінію на поповнення обігових коштів «АГРО-ПЕРСПЕКТИВА» з можливістю встановлення індивідуального графіка погашення основної суми кредиту та відсотків, враховуючи сезонність виробництва та грошові потоки клієнта [3].

Частка виданих кредитів юридичним особам ПАТ «МОТОР-БАНК» станом на 30.09.2017 р. становить 21%, (до 6% станом на кінець 2016 р.). Вищезазначений регіональний банк Запорізької області в 2016 р. застосовував політику щодо поліпшення фінансових результатів, яка полягала в утриманні процентних ставок за кредитними операціями з юридичними особами на рівні, вищому за рівень облікової ставки НБУ. Аналіз фінансової звітності ПАТ «МОТОР-БАНК» показує, що обсяг та структура кредитів за видами економічної діяльності зазнали змін (рис. 5).

Головними стримуючими факторами зростання клієнтського кредитно-інвестиційного портфеля є високий рівень ризиків кредитування прямого позичальника. Перспективним напрямом розвитку ПАТ «МОТОР-БАНК» є розширення кредитних продуктів шляхом створення нових видів та оптимізації існуючих процедур, що вплинуло на результати і спонукало стрімке зростання кредитного портфеля у понад 3 рази станом на 30.09.2017 р. [4, с. 29].

Це відбулося за рахунок поживлення ділових стосунків зі стратегічним клієнтом – АТ «Мотор Січ», внаслідок чого кредити юридичним особам у виробництво зросли майже у 10 разів (із 47 768 тис. грн. у 2016 р. до 427 891 тис. грн. станом на 30.09.2017 р.). Крім того, основними чинниками, що визначили діяльність банку у 2017 р., були також низька волатильність курсу національної валюти до основних іноземних валют, висока конкуренція на ринку кредитування прямого позичальника з боку великих банків та, як наслідок, зменшення рівня процентних ставок.

На рис. 3 зазначено, що 12% виданих кредитів юридичним особам було видано АТ «МетаБанк». Головною особливістю цього банку є те, що кредити видаються лише агровиробникам, агротрейдерам, переробникам, зберігачам, операторам ринку FMCG. Таку кредитну політику можна пояснити тим, що сільське господарство – одна з небагатьох галузей, здатних забезпечити надходження валюти до країни.

Таблиця 2

Динаміка та структура кредитів АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК» (тис. грн.)

Кредити клієнтам/період	31.12.2015	31.12.2016	30.06.2017	Темп росту у 2017 р. до 2015 р.	Темп росту у 2017 р. до 2016 р.
Кредити юридичним особам	2 019 217	2 146 387	1 938 645	96%	90%
Іпотечне житлове кредитування	71 155	64 285	59 079	83%	92%
Споживчі кредити	23 179	28 796	29 474	127%	102%
Усього кредити клієнтам	2 113 551	2 239 468	2 027 198	96%	91%
Мінус – Резерв під зменшення корисності	(157 186)	(155 835)	(211 895)	135%	136%
Кредити клієнтам	1 956 365	2 083 633	1 815 303	93%	87%

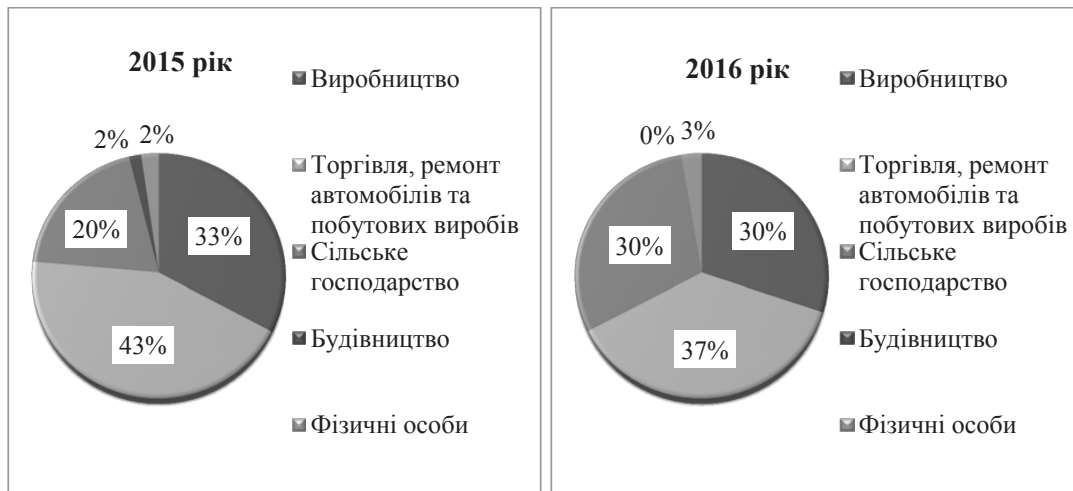

Рис. 5. Структура кредитів ПАТ «МОТОР-БАНК» за видами економічної діяльності у 2015-2016 рр.

Ця галузь чи не єдина в умовах війни показала невелике зростання, проте аграрно-сировинний комплекс слід розглядати як засіб акумуляції ресурсів для розвитку нових галузей з високою доданою вартістю [5].

Отже, спільною рисою регіональних банків, зареєстрованих у Запорізькій області, є повна чи часткова орієнтація кредитування суб'єктів господарювання у галузі сільського господарства, харчової та переробної промисловості (виробництва) та торгівлі. Це можна пояснити там, що Запорізька область має достатній виробничий потенціал для забезпечення населення основними продуктами харчування. Регіон має потужну харчову та переробну промисловість, яка здатна переробляти сільськогосподарську продукцію, вироблену в області, забезпечувати населення регіону харчовими продуктами, а також здійснювати їх постачання за межі області та України. Збільшення особливих пропозицій щодо кредитування у цих галузях значно поліпшуватиме умови кредитування для сільськогосподарських виробників та виробничих підприємств.

На жаль, банки все частіше стикаються з різними зовнішніми та внутрішніми чинниками, що стримують їхню діяльність у частині кредитування юридичних осіб. До внутрішніх факторів належить висока вартість кредитних ресурсів, високий рівень кредитного ризику позичальника для банку та високий рівень ділових ризиків, відсутність необхідної фінансової підтримки з боку держави для позичальника.

Серед найголовніших зовнішніх чинників стримування юридичного банківського кредитування можна виокремити:

- значні політичні, соціальні та юридичні ризики;
- високий реальний та очікуваний рівень інфляції;
- нестабільну динаміку та девальваційний тиск на курс гривні;
- високе боргове навантаження.

Задля зменшення негативного впливу вищезазначених чинників на банківський сектор та подолання банківської кризи необхідно є ефективною підтримка уряду і Національного банку України через своєчасні та скоординовані дії. Адже досвід найбільших фінансово-банківських систем у світі підкреслює, що чим швидше держава допоможе банкам стабілізувати свою діяльність, тим швидше мине криза та поліпшиться стан економіки країни.

Для регіональних банків Запорізької області визначними факторами для поліпшення та розвитку кредитування юридичних осіб мають стати:

- підвищення якості обслуговування клієнтів;
- нарощування та збереження ресурсної бази;
- покращення внутрішніх процесів за рахунок їх автоматизації;
- розроблення нових програм та вдосконалення кредитування й обслуговування підприємств малого та середнього бізнесу;
- проведення аналізу та робота з проблемною заборгованістю;
- аналіз стану кредитів у розрізі валют та термінів погашення заборгованості за кредитами, що дало би змогу виявити сприятливі умови для банківського кредитування юридичних осіб.

Висновки з проведеного дослідження. Банківська система України знаходиться у затяжному кризовому стані, неподолання якого може привести до руйнування банківського сектору. Вагоме значення в діяльності банків має кредит, адже він забезпечує грошовими ресурсами підприємства різних форм власності та сфер господарювання і є джерелом фінансування поточної господарської діяльності. Кредитування юридичних осіб є найвагомішою часткою кредитного портфеля багатьох банків. У своїй кредитній діяльності кожен банк має свої особливості, які залежать від регіональної спрямованості, орієнтування на споживача тощо. Головною особливістю кредитування юридичних осіб регіональними банками Запорізької області є повна або часткова орієнтація на сільськогосподарських товаровиробників. Вибір цього напрямку регіональними банками Запорізької області є актуальним, адже фінансування аграрного сектору є одним із головних пріоритетів держави.

У процесі своєї діяльності банки стикаються із проблемами та чинниками, що стримують їх розвиток. Заходи щодо покращення кредитного портфеля та збільшення обсягу кредитування юридичних осіб матимуть вагомий позитивний вплив на банківську систему. До таких заходів можна віднести удосконалення методології оцінки фінансового стану потенційного клієнта – юридичної особи; формування достатніх резервів згідно зі справедливою оцінкою кредитного ризику; розроблення нових та вдосконалення наявних умов кредитування юридичних осіб; підвищення кваліфікації персоналу банку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Огляд банківського сектору [Електронне джерело]: Офіційне інтернет-представництво Національного банку України – [Режим доступу]: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=53734970>.
2. Аналітичний звіт «Опитування про умови кредитування» [Електронне джерело]: Офіційне інтернет-представництво Національного банку України – [Режим доступу]: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=52647578>.
3. Офіційний сайт АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК» [Електронне джерело] – [Режим доступу]: http://industrialbank.ua/ru/about/fin_rep.
4. Річна фінансова звітність ПАТ «МОТОР-БАНК» за 2016 рік [Електронне джерело]: Офіційний сайт ПАТ «МОТОР-БАНК» – Режим доступу]: http://motor-bank.ua/upload/medialibrary/1c2/zvit_2016.pdf.
5. Опис бізнесу публічного акціонерного товариства «Мета-Банк» [Електронне джерело]: Інтернет-портал www.smida.gov.ua – [Режим доступу]: <https://smida.gov.ua/db/emitent/year/xml/showform/96247/156/templ>.